

JÄMLIKHETSMOTION 21: LÄRA FÖR LIVET – Öka kunskaperna om förlopp, utfall, prognos och behandling avseende ätstörningar hos barn och unga i Gävleborg

Ojämligheter i hälsa drivs till del av ojämlikheter i resurser. Sju områden där resursbrist är särskilt viktiga för hälsoutvecklingen har identifierats, nämligen det tidiga livet, utbildning, arbete, inkomster, boende, levnadsvanor och inflytande. De skilda förutsättningarna och resurserna inom ovanstående områden innebär både ojämlik risk för ohälsa, ojämlik sårbarhet och mottaglighet för ohälsa samt ojämlika konsekvenser av givna hälsotillstånd.

Perioden från tidiga barnaår till vuxen ålder (kring tjugo år) kan sägas vara den viktigaste för en människas utveckling. Perioden sammanfattas lämpligtvis som *Lära för livet*, eftersom det är den primära uppgiften och målsättningen, för både den enskilde och för samhället. Personligheten utvecklas då i samspel med omgivningen. Kunskaper och social förmåga tillväxer, och den enskilde lär sig efter hand att orientera sig allt bättre och mer självständigt i tillvaron. Det förestående vuxenlivet ligger därefter öppet och möjligt att ta i besittning.

Ätstörningar kännetecknas av en allvarlig störning av hur en person äter eller hur han eller hon försöker kontrollera sin vikt. Det kan handla om att äta stora mängder mat för att sedan kräkas upp den, om extrem bantning eller restriktivt ätande. Men framförallt kännetecknas ätstörningar av hur man tänker och känner i förhållande till mat, ätande och kroppen. Man blir mycket upptagen av tankar kring mat, ätande och i vissa fall sitt utseende, och många med en ätstörning är också väldigt självkritiska samt ställer höga krav på sig själva. Många funderar över sin vikt och hur man ser ut. Gemensamt för många med ätstörning är en stark rädsla för att gå upp i vikt. Vikten och kroppsformen blir avgörande för hur personen värderar sig själv.

Ätstörningar är komplexa; vägen in i en ätstörning varierar. Inledningsvis kan ätstörningen vara ett sätt att försöka hantera någonting svårt i livet. Innan ätstörningen blir tydlig föregås den ofta av en period av osäkerhet, oro eller dåligt mående. Ätstörda tankar och idéer om förändring av kroppen kan då te sig som en lösning till svårigheterna. Detta kan betyda att personen som insjuknar och anhöriga har helt olika idéer om behandlingsbehov. För personen som insjuknar handlar ätstörningen kanske om försök att bli accepterad och uppnå samhörighet, förändra oönskade aspekter av sig själv, undvika svåra känslor eller uppnå högre prestationer.

Antalet personer som söker vård för ätstörningar har ökat de senaste åren. Problemet är nationellt; ökningen är likartad runt om i riket. Mottagningarna har fått svårare att ha tid till att hjälpa alla som behöver det samtidigt som alla regioner ska skära ner på resurser.

Öka kunskaperna om förlopp, utfall, prognos och behandling avseende ätstörningar hos barn och unga i Gävleborg

Ätstörningar är allvarliga hälsoproblem som oftast drabbar yngre personer. Ätstörningar drabbar betydligt oftare flickor än pojkar. Pojkar och män med ätstörning utgör ca 1/10-1/5 beroende på åldersgrupp.

Anorexia nervosa präglas av självsvält, som leder till en påtaglig undervikt, tillsammans med en rädsla för att gå upp i vikt, störd kroppsuppfattning samt att självkänslan är påtagligt beroende av vikt och kroppsform. Det är vanligt att patienter med anorexia nervosa har så pass låg vikt att basala kroppsliga funktioner, såsom menstruation, inte längre fungerar. Anorexia nervosa är den dödligaste psykiatriska sjukdomen och tio procent av de som drabbas dör till följd av sjukdomen.

Bulimia nervosa präglas av hetsätning tillsammans med kompensatoriskt beteende. Hetsätning innebär intag av en onormalt stor mängd mat under en begränsad period med upplevd förlorad kontroll över sitt ätande. Kompensation innebär t.ex. kräkning, laxering eller överdrivet motionerande för att kompensera för hetsätningens effekter på vikten (vare sig dessa är faktiska eller ej). Det föreligger också en rädsla för viktuppgång och självkänslan är påtagligt beroende av vikt och kroppsform. Kostnaderna för ätstörningarna är stora, både i termer av personligt lidande och i hälsoekonomiska termer.

Hetsätningsstörning liknar i mångt och mycket bulimia nervosa, men uppvisar inga upprepade kompensationsbeteenden vilket leder till att övervikt är en vanlig konsekvens vid hetsätningsstörning. Vid hetsätningsstörning krävs heller inte de kognitiva symptomen kring rädsla för viktuppgång och vikt- och kroppspåverkad självkänsla.

Trots framsteg i studier av ätstörningar under de senaste decennierna är kunskaperna fortfarande bristfälliga på flera viktiga områden. Kliniska riktlinjer och konsensusuttalanden för utredning och behandling av ätstörningar betonar vikten av att öka kunskaperna om förlopp, utfall, prognos och behandling.

Med stöd av ovanstående föreslår undertecknade följande:

1. Att Region Gävleborg kartlägger och ökar kunskaperna om förlopp, utfall, prognos och behandling avseende ätstörningar hos barn och unga i Gävleborg.
2. Att hälso- och sjukvårdsnämnden anslår ekonomiska medel för kvalitetssäkring, kliniskt förbättringsarbete och verksamhetsstyrning i enlighet med ovan kartläggning.

Gävle 2023-11-06

Eva Lindberg, Socialdemokraterna

Jan Lahenkorva, Socialdemokraterna

Mona Davik, Socialdemokraterna

Henrik Berglund Persson, Socialdemokraterna

Shida Kinuka Karlsson, Socialdemokraterna

Elisabeth di Paolo-Sandberg, Socialdemokraterna